

Pomen Janka Ravnika v slovenski klavirski pedagogiki

Marjana Vajngerl
Konservatorij za glasbo in balet Maribor
Conservatory for music and ballet Maribor

Na podlagi arhivskih virov, doslej opravljenih raziskav in pogovorov s številnimi klavirskimi pedagogi – bližnjimi in daljnimi dediči njegove šole, prispevek opozori na izjemen pomen Janka Ravnika.

Mineva natanko sto let, odkar so v Ljubljani ustanovili Konservatorij Glasbene matice, ki je omogočal diplomantom »visokošolsko« izobrazbo. Leta 1919 je Janko Ravnik s popotnico praškega konservatorija pričel delovati na novoustanovljenem konservatoriju. Skupaj s tedaj uveljavljenimi glasbeniki in pedagogi, novimi programi in načini dela, je v začetku 20. stoletja močno prispeval k procesu razvoja glasbenega šolstva v Sloveniji, ki je svojevrsten višek dosegel z ustanovitvijo Glasbene akademije (1939) in kasneje Akademije za glasbo (1945). Kot predan pedagog je Janko Ravnik vzgojil generacije pomembnih slovenskih glasbenikov – pianistov in ustvaril osnove za profesionalno igranje klavirja. Na vodilnih glasbenovzgojnih ustanovah v Ljubljani je deloval kar 46 let.

Ustvarjalnost Janka Ravnika je bila izjemno bogata – potekala je v različnih smereh. Poleg pedagoškega dela se je v zgodovino slovenskega naroda zapisal tudi kot pobudnik in režiser prvega slovenskega celovečernega filma - *V kraljestvu Zlatoroga* (1931). Kot fotograf je izdal dve knjigi fotografij: *Odsevi in obličja* v soavtorstvu z Marijanom Lipovškom (1980) in *Lepa si zemlja Slovenska* (1981) in kot skladatelj je pisal samospeve, zborovske in klavirske skladbe.

Sestavek oriše življenjsko pot Janka Ravnika in se hkrati dotakne njegove klavirske ustvarjalnosti. Opiše začetke Ravnikovega pedagoškega dela, izpostavi najodmevnejše nastope njegovih učencev in predstavi »drevo« Ravnikove pianistične dediščine na Akademiji za glasbo v Ljubljani. V naslednjem poglavju poudari vpliv praške šole in njegovega prof. Josefa Jiráňka. V nadaljevanju osvetli Ravnikov lik človeka in profesorja skozi perspektivo njegovih učencev in nazadnje nakaže metode poučevanja njegovih najpomembnejših učencev, ki so bile zaradi študija pri različnih profesorjih v tujini (Pragi, Brnu, Zagrebu Parizu, Budimpešti in Leipzigu) že nekoliko naprednejše.

Življenje Janka Ravnika

*Starši so pristali,
da odidem od doma učiti se orgljanja,
saj bom po končani šoli
eventuelno prevzel doma službo organista.¹*

Janko Ravnik se je rodil 7. maja 1891 v Bohinjski Bistrici. Oče Jakob Ravnik je bil sedlar in mati Franciška (roj. Žnidar) je bila šivilja oz. trgovka. Osnovno šolo je do leta 1903 obiskoval v rojstnem kraju.²

Leta 1903 se je vpisal na Orglarsko šolo Cecilijanskega društva v Ljubljani in se poleg orgel in liturgičnega petja kot glavnih predmetov učil tudi glasbene teorije. V tretjem in hkrati zadnjem letniku orglarske šole je Ravnik obiskoval pouk harmonije oz. zanj »najzanimivejši del glasbe nasploh«, predmet, ki ga je poučeval Anton Foerster. Šolanje je nadaljeval na šoli Glasbene matice (1906–1911). Glavni predmet – klavir – so ga poučevali zaporedoma trije profesorji: Josef Procházka,³ Anton Trost in Vida Prelešnik–Talichová. Glasbenoteoretične predmete je poslušal pri Mateju Hubadu in Antonu Lajovicu.⁴

1 Zlatorogova pesem: portret Janka Ravnika, režiral Klemen Dvornik (2009; Ljubljana: RTV Slovenija, Založba kaset in plošč, 2009). DVD.

2 Rafael Ajlec, »Ravnik Janko«, v Slovenski biografski leksikon, 3. knjiga, 9.–11. zvezek Raab–Švikaršič, ur. Alfonz Gspan et al. (Ljubljana: SAZU, 1960–1971), 43.

3 Josef Procházka (1874–1959), skladatelj, pianist in glasbeni pedagog. Po študiju klavirja pri Josefu Jiráňku na praškem konservatoriju, je med letoma 1898 in 1908 prevzel mesto učitelja klavirja na šoli Glasbene matice v Ljubljani in se kasneje vrnil v Prago, kjer je poučeval na državnem konservatoriju. Jernej Weiss, *Češki glasbeniki v 19. in na začetku 20. stoletja na Slovenskem* (Maribor: Litera, Univerza v Mariboru, 2012), 225.

4 Ajlec, »Ravnik Janko«, 43.

Václav Talich, je bil takrat nedvomno ena najmočnejših glasbenih osebnosti v Ljubljani, zato ne preseneča, da je Ravnik prislulnil dirigentu in svoji profesorici klavirja, Vidi Prelesnik Talich, in se jeseni 1911 vpisal na klavirski oddelek konservatorija v Pragi. Njegov učitelj klavirja v Pragi je bil najprej František Dolejš, kasneje od šolskega leta 1912/1913 pa Josef Jiránek, ki je bil evropsko znan klavirski pedagog. V času študija je izstopal po številu koncertov na ustanovi, ki je imela zavidanja vredno tradicijo, kar govori o Ravniku kot odličnem pianistu in komornem glasbeniku.⁵

Po končani vojni in odsluženju vojaškega roka je na povabilo Mateja Hubada leta 1919 sprejel službo učitelja klavirja na takrat ustanovljenem Konservatoriju Glasbene matice. Ob poddržavljenju Konservatorija Glasbene matice (1926) je bil imenovan za učitelja Državnega konservatorija. Ob ustanovitvi Glasbene akademije je bil z odlokom, dne 8. marca 1940, nastavljen za njenega rednega profesorja. Ta položaj je obdržal tudi po osvoboditvi na preimenovani Akademiji za glasbo (1945), na kateri je poučeval vse do upokojitve leta 1965. Njen rektor je bil dve poslovni dobi zapovrstjo (od 1951 do 1955).⁶

Ravnikova klavirska ustvarjalnost

Na slovenskem glasbenem prizorišču je nase prvič pomembneje opozoril leta 1911 v reviji *Novi akordi*, ki je vse do vojne, leta 1914, predstavljala osrednjo slovensko glasbeno institucijo. V reviji so bile objavljene njegove prve štiri klavirske skladbe, ki so odpirale novo poglavje slovenske klavirske ustvarjalnosti. *Večerna pesem* (1910), *Dolcissimo oz. Preludij* (1911), *Čuteči duši* (1912) in *Moment* (1912) so klavirske miniature, napisane v preprosti tridelni obliki.⁷ Urednik Gojmir Krek in Anton Lajovic sta njegovo skladateljsko delo sprejela z navdušenjem. Poudarila sta široko muzikalnost, napredno stilno orientacijo, prostranost harmonskih struktur in globoko čustvenost.⁸ Med prvo svetovno vojno je Ravnik napisal zgolj eno, široko in virtuožno zaznamovano klavirsko delo, *Grande valse caractéristique* (1916). Skladba izraža silovit življenjski zanos, prvobitno radost in osvobo-

5 Katarina Bogunović Hočevar, »Odmevi evropskih tendenc v ustvarjalnosti Janka Ravnika« (diss., Univerza v Ljubljani, 2009), 44–46.

6 Ajlec, »Ravnik Janko«, 43.

7 Janko Ravnik, *Klavirske skladbe*, Ed. DSS 537 (Ljubljana: Društvo slovenskih skladateljev, 1973).

8 Dragotin Cvetko, *Slovenska glasba v evropskem prostoru* (Ljubljana: Slovenska matica, 1991), str. 372.

jeno, brezbrizno, polno in tu in tam omamno muziciranje.⁹ *List v album* (1921), najkrajša Ravnikova miniaturna, je lirično razmišljujoča skladba, ki nas vabi na prehod v sanje, podzavest in meditacijo. Sledi počasni, zamišljeni *Melanholični valček* (1921), v katerem je stalno prisotna globoka, skoraj melanholična resnost. V skladbah *Nocturno* (1951), *Groteskna koračnica* (1943) in *Vzpon* (1971) se je umaknil od slikovite akordike, izostril je polifono strukturo in krenil v veliko novejšo zvočnost.¹⁰

Razmeroma majhen, a tehten opus desetih objavljenih klavirskih skladb Janka Ravnika stilno izhaja iz pozne romantike, vsebuje nekatere elemente impresionizma, v poznejšem obdobju pa je opaziti celo ekspresionistične nastavke. Kot skladatelj in hkrati odličen interpret, je izkoristil vse možnosti in nianse, ki jih nudi klavir in ustvaril pestro klavirsko zvočnost prvih slovenskih koncertnih skladb.

Pedagoško delo Janka Ravnika

Začetki

Janko Ravnik je bil prvi slovenski pianist, poleg Dane Koblerjeve, z ustrežno, takrat »višješolsko« izobrazbo, ki jo je leta 1915 pridobil s študijem klavirja na Državnem konservatoriju v Pragi pri priznanem prof. Josefu Jiránku. Praški profesorji so si prizadevali vzgojiti ne le umetnike, temveč tudi pedagoge. S to popotnico je Janko Ravnik na povabilo Mateja Hubada leta 1919 začel delovati kot klavirski pedagog na novoustanovljenem Konservatoriju Glasbene matice v Ljubljani. V času, ko je Ravnik prevzel mesto profesorja klavirja na konservatoriju, v Ljubljani ni bilo visokošolsko izobraženih klavirskih profesorjev, saj so se uveljavili in delovali pred vojno na šoli Glasbene matice. Vida Prelesnik Talich je Ljubljano skupaj z možem Václavom Talichom zapustila še pred vojno, Anton Trost se je med vojno preselil na Dunaj. Tako na pleča Janka Ravnika ni padlo le breme vzgoje primerne domačega pianističnega kadra, temveč tudi priprave pedagoških metod, klavirskih priročnikov, učnih načrtov, klavirske metodike, didaktike ter vsega drugega, potrebnega za primerno pianistično izobrazbo.¹¹

9 Marjan Lipovšek, »Kompozicioni stav Janka Ravnika« [Kompozicijski stavek Janka Ravnika], *Zvuk* 117–118 (1971): 360–370.

10 Ravnik, *Klavirske skladbe*.

11 Bogunovič Hočevar, »Odmevi evropskih tendenc v ustvarjalnosti Janka Ravnika«, 55–56.

Odmevnejši nastopi Ravnikovih učencev

Od leta 1919 do 1939 so nastopi njegovih učencev omenjeni v različnih časopisih in poročilih. Tako lahko leta 1923 v poročilu konservatorija preberemo, da je na nastopu, kot tudi na prejšnjih, pokazal z učenci izjemen uspeh. Posebej je omenjena njegova učenka Jadviga Poženel pri izvedbi Lisztovih Variacij na Bachovo témo: *Weinen, Klagen, Sorgen, Zagen*. Pokazala naj bi nadpovprečno tehnično izdelanost in smisel za izpovedno moč tonske govornice.¹²

Pavel Šivic, učenec Janka Ravnika, se je leta 1931 kot diplomant ljubljanskega konservatorija predstavil z Beethovnovim 5. *klavirskim koncertom* pod taktirko L. M. Škerjanca. V svojih spominih odkrito in kritično navaja, da sta mu nagajala nezanesljiv spomin in premalo sproščena roka. Z obojim naj bi se kasneje ubadal na podiplomskem študiju v Pragi.¹³

Leta 1938 lahko v časopisu *Pevec* preberemo članek z naslovom *Koncertni nastop Osterc-Valjalo Marte*, absolventke visoke šole profesorja Janka Ravnika, v veliki Filharmonični dvorani. Ukmar med drugim piše:

Pri njej bila opazna mojstrska šola pedagoga, živahna muzikantska nrapa jo je vodila izven tega okvira. [...] Ko je bil ta njen duševni vzgib občasno le premočan, je zabilisal nekaj karakterističnih skladateljevih kontur, kar je bilo opazno pri interpretaciji Chopinove ‚Fantasie – Polonaise‘ [...]. Na zadnje se je predstavila s skladbama Janka Ravnika: ‚Valse mélancholique‘ in ‚Valse caractéristique‘, ki ju je pianistka predstavila pogumno in tehnično dognano.¹⁴

Zadnje odmevnejše nastope je pripravila Zdenka Novak, ki je bila Ravnikova podiplomantka in ga je leta 1965 kot profesorica klavirja nasledila na Akademiji za glasbo v Ljubljani. Na podiplomskem nastopu se je na pobudo prof. Ravnika predstavila z orkestrom Slovenske filharmonije pod vodstvom Sama Hubada in sicer s *Koncertom za klavir in orkester* L. M. Škerjanca.¹⁵ V dnevniku *Delo* iz leta 1964 lahko preberemo kritiko Kristijana

12 Cvetko Budkovič, *Razvoj glasbenega šolstva na Slovenskem II, od nastanka konservatorija do Akademije za glasbo 1919–1946* (Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 1995), 43.

13 Kaja Šivic, »Pavel Šivic – pianist. Moji in njegovi spomini«, v *Tematska publikacija glasbeno-pedagoškega zbornika Akademije za glasbo v Ljubljani*, zvezek 11, ur. Darja Koter (Ljubljana: Akademija za glasbo Univerze v Ljubljani, 2009), 54.

14 Budkovič, *Razvoj glasbenega šolstva na Slovenskem II*, 94.

15 Marjana Vajngerl, intervju s prof. Zdenko Novak [zvočni posnetek], Murska Sobota, 16. 8. 2017.

Ukmarja: »Novakova je že tako zrel interpret, da lahko posveti veliko večino svojih sil umetniškemu oblikovanju. Zato ji je tudi uspelo izdelati številne tonske in barvne zanimivosti izvajalnega dela«. ¹⁶

Najpomembnejši učenci Janka Ravnika

Število Ravnikovih uspešnih učencev je bilo nadpovprečno. V dvajsetih letih in v začetku tridesetih let prejšnjega stoletja so pri njem na konservatoriju študirali njegov brat Anton Ravnik, Zora Zarnik, Pavel Šivic, Marijan Lipovšek in Hilda Horak. Drug za drugim so želi vidne uspehe na pedagoškem in poustvarjalnem področju. Posebej prijateljski odnos je imel prof. Janko Ravnik z Marijanom Lipovškom, saj ju je vezala med drugim ljubezen do gorništvu in fotografije. Med mlajšimi naj omenim Tanjo Zrimšek, roj. Štrukelj, Zdenko Novak in Milivoja Šurbka, ki so študij klavirja pri Janku Ravniku zaključili v petdesetih in v začetku šestdesetih let prejšnjega stoletja. Velja omeniti še nekatere pianiste in klavirske pedagoge, učence Janka Ravnika, ki jih profesor omenja v svojih biografskih zapisih. To so Jadviga Poženel Štrukelj, Marta Osterc Valjalo, Silva Hrašovec, Ksenija Ogrin, Erminij Ambroset, Margareta Lukić, Nada Verbič in mnogi drugi. ¹⁷

Leta 1980 je Igor Dekleva, nekdanji študent prof. Ravnika, ki je bil v osemdesetih letih tajnik Društva glasbenih umetnikov Slovenije, podal predlog za odlikovanje Janka Ravnika za tedaj najvišjo državno nagrado predsedstva SFRJ, odlikovanje z redom »Dela z zlatim vencem«. Na svečani podelitvi, ki je bila 11. 5. 1981 v Slovenski filharmoniji, Janko Ravnik zaradi zdravstvenih težav in visoke starosti (90 let) ni mogel prisostvovati. ¹⁸

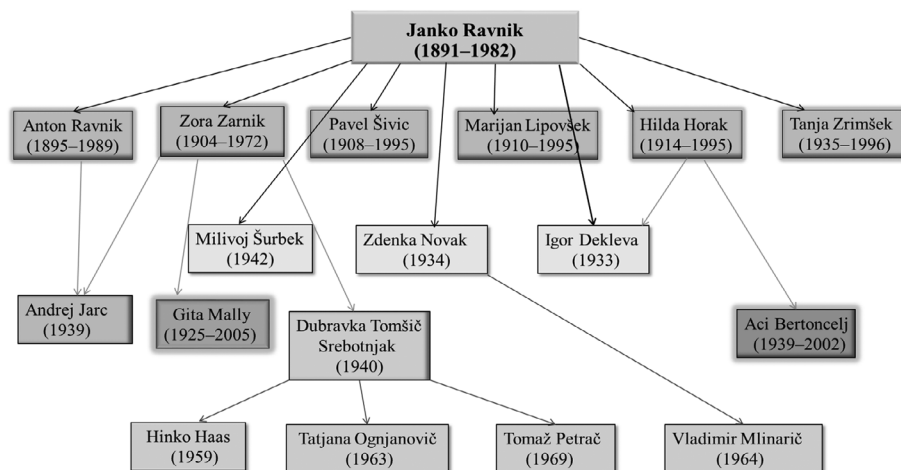
Drevo Ravnikove pianistične dediščine na Akademiji za glasbo v Ljubljani

Drevo Ravnikove pianistične dediščine na Konservatoriju in kasnejši akademiji je bogato in razvejano. Tako je prof. Anton Ravnik na prvi stopnji študija poučeval Andreja Jarca, učenci in študentje prof. Zore Zarnik so bili Gita Mally (na srednji in na visoki stopnji študija), Andrej Jarc (na tretji stopnji študija) in v zgodnjih letih pianistka Dubravka Tomšič Srebotnjak. Štu-

16 Kristijan Ukmar, »Recital Zaključni koncert sezone«, *Delo* 5, št. 175 (28. 06. 1964): 6, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-4BLTL6FH>.

17 Marjana Vajngerl. »Pomen Janka Ravnika v slovenski klavirski pedagogiki« (MA, Univerza v Mariboru, 2018), 61–69.

18 Marjana Vajngerl, intervju z Igorjem Deklevo [zvočni posnetek], Hruševo, 20. 9. 2017.

Slika 1: Pedagoška dediščina Janka Ravnika na Akademiji za glasbo v Ljubljani

denta prof. Hilde Horak sta bila Igor Dekleva (na tretji stopnji študija) in Aci Bertoneclj. Profesorica Zdenka Novak je do konca tretje stopnje poučevala Vladimirja Mlinariča. Koncertantka in profesorica Dubravka Tomšič Srebotnjak je vzgojila sedanje profesorje Akademije za glasbo v Ljubljani, in sicer Hinka Haasa, Tatjano Ognjanovič in Tomaža Petrača.¹⁹

Pregled podatkov o izobraževanju osrednjih slovenskih pianistov in klavirskih pedagogov, ki so poučevali in še poučujejo na Akademiji za glasbo v Ljubljani, priča, da v temeljih tako rekoč vsa slovenska klavirska šola posredno ali neposredno temelji na Ravnikovih pedagoških prizadevanjih.

Primerjava klavirske metodike Janka Ravnika in Josefa Jiránka

Metode klavirskega pouka in klavirske igre prof. Janka Ravnika, zdi se, v pretežni meri izhajajo iz praške šole. Njegov profesor klavirja, Josef Jiránek je bil namreč avtor številnih pedagoških in glasbenoteoretičnih del, njegova šola pa je bila v začetku 20. stoletja na praškem konservatoriju, kakor tudi na privatnih glasbenih šolah v Pragi, zelo cenjena in v široki uporabi.²⁰ Na svojega slovenskega študenta Janka Ravnika je imel velik vseživljenjski vpliv, saj si je Ravnik kot učitelj klavirja na različnih stopnjah vseskozi pri-

19 Vajngerl, *Pomen Janka Ravnika v slovenski klavirski pedagogiki*, 61–69.

20 Darja Koter, »Ljubljanska pianistična šola«. Janko Ravnik – utemeljitelj slovenske pianistične šole«, v *Tematska publikacija glasbeno-pedagoškega zbornika Akademije za glasbo v Ljubljani*, zvezek 8, ur. Darja Koter (Ljubljana: Akademija za glasbo Univerze v Ljubljani, 2007), 32–33.

zadeval dvigniti raven poučevanja klavirja na Slovenskem, kar mu je uspelo, vplival pa je tudi na višjo poustvarjalno raven pianistike.²¹

Čeprav je bil Jiránek učenec B. Smetane, ni slepo sledil vsem njegovim pogledom, ampak je vedno iskal logične argumente in znanstvena dejstva. Bil je neodvisna osebnost, ki je v osnovi obogatila svet klavirske pedagogike in glasbene teorije.

Pomembna lastnost Jirankove šole je bila postopno povečevanje težavnosti v repertoarju. Pogosto je obdeloval etude, ki so vsebovale precizno izbrane tehnične težave. Najpogostejši način spremembe etude je bila sprememba tonalitete. Skoraj vsako etudo je transponiral pol tona navzgor ali navzdol, npr. A-dur in nato As-dur, medtem ko se harmonski postop ni spremenil. Drugi, pogosti način je zamenjava rok (to, kar igra desna roka, se pojavi v levi, in obratno). Ta način spremembe je pogosto namenjen veščini leve roke. Drugi način urejanja etude so npr. sprememba ritma, artikulacije, figurativna spremljava leve roke, spremembe v pojemanju in povečevanju dinamike.²² Vse kaže na Jiránkovo obširno znanje o harmoniji in improvizaciji, saj se je, podobno kot Ravnik, uveljavljal tudi kot skladatelj. Po pripovedovanju učencev naj bi imel Janko Ravnik izreden smisel za klavirsko in orgelsko improvizacijo.²³

Češki klavirski pedagog Josef Procházka, kasnejši profesor šole Državnega konservatorija v Pragi, ki je pred vojno deloval na šoli Glasbene matice v Ljubljani, je o Jiránkovi šoli v pismu iz dne 13. 10. 1905 zapisal:

V šoli lestvic se mi zdi odličen način, kako treniramo prste za igranje lestvic, v šoli akordov se mi dopade kromatični aranžma, s katerim učenci naravno preidejo v modulacije. [...] Potrudil se bom, da vašo šolo pripeljem v Ljubljano. Učencem sem jo že priporočil.²⁴

V nadaljevanju je pomembno izpostaviti nekatere metode poučevanja Janka Ravnika, ki jih je slednji, zdi se, povzel po svojem češkem profesorju Jiráнку. Oba sta poudarjala, kako pomembno je upoštevati naravni diminuendo klavirskega tona, pri katerem naslednjo tipko pritisnemo toliko glasno, kolikor prejšnja pojema.²⁵

21 Darja Koter, *Slovenska glasba 1918–1991* (Ljubljana: Študentska založba, 2013), 324.

22 Václav Křivský, »Josef Jiránek ve světle pražských pramenů« [Josef Jiránek v luči pražkih arhivskih virov] (dipl., Univerzita Karlova v Praze, 2011), 34.

23 Marjana Vajngerl, intervju s prof. Zdenko Novak [zvočni posnetek], Murska Sobota, 16. 8. 2017.

24 Křivský, »Josef Jiránek ve světle pražských pramenů«, 40.

25 Ibid., 42.

To je tehnika, ki zahteva od pianista posebej izurjen občutek za pravilno odmerjen prstni pritisk ob stiku s tipko. Tega praviloma narekuje glasbeni okus in občutljivo pianistovo uho. Ta način uporabe naravnega diminuenda lahko uspešno uveljavljamo tako v enoglasju kakor tudi v akordnih zvezah. Prof. Ravnik bi dejal, da zaradi upoštevanja zakona naravnega diminuenda »klavir poje«.²⁶

Oba profesorja sta menila, naj se klavirska igra čim bolj približa človeškemu glasu oz. petju – njun ideal je bil človeški glas. Eden od pogojev za mehko igranje na klavir je po Jiránkovem prepričanju igranje, pri katerem melodijo igramo glasno, spremljavo pa tiho in da v polifoniji izpostavimo osnovno melodijo. V svojem delu *O Smetanovih klavirskih skladbah in njegovi klavirski igri* iz leta 1932 Jiránek zapiše:

*Pianist v sebi poje vsako melodijo, ki jo igra na klavir. Ta živa domišljija pete melodije mu narekuje moč izvajanja in pri tem pozabi pomanjkljivosti klavirskega tona, ki ga po udarcu ni mogoče več okrečiti ali ohraniti iste moči.*²⁷

Po Jiránkovem mnenju so sredstva, s katerimi pianist omogoči glasbeni izraz in vsebino skladbe: moč udarca, dinamično senčenje posameznih tonov, uporaba agogike in poudarkov, fraziranje ter do kraja izkoriščen pedal. Jiránek najbolj poudarja večino dinamičnega senčenja oz. izpostavljanja posameznih glasov. Posebej se posveča naglaševanju in fraziranju, kjer ga je inspiriral glasbeni raziskovalec in teoretik Hugo Riemann. Kako dosledno je prof. Ravnik upošteval navedene prvine klavirske igre, lahko razberemo iz rokopisov njegovih klavirskih skladb, kjer z natančnimi oznakami za artikulacijo, različnimi izrazi za dinamiko, agogiko in fraziranje skrbno vodi pianista k boljšemu razumevanju vsebine. Za oba profesorja je prav tako značilno, da sta predpisano dinamiko striktno zahtevala od samega začetka študija posameznega klavirskega dela.

Jiránek v nadaljevanju govori o tem, da se mora študent naučiti, kako zaigrati akord. Glede na moč zvoka je na prvem mestu melodija, za njo bas, nato sledita terca in kvinta.²⁸ Milivoj Šurbek se spominja, da je Ravnik prvo klavirsko uro na akademiji najprej zaigral C-dur trozvok in sledila je obrazilitev o pomembnosti akordnih tonov. Na vprašanje, kako dosežemo,

26 Marjana Vajngerl, intervju s prof. Milivojem Šurbkom, Ljubljana, 14. 8. 2017.

27 Josef Jiránek, *O Smetanových klavírních skladbách a jeho klavírní hře* [O Smetanovih klavirskih skladbah in njegovi klavirski igri] (Praga: Nákladem Společnosti Bedřicha Smetany v Praze, 1932), 20.

28 Křivský »Josef Jiránek v luči pražských archivních virov«, 42.

da se posamezen ton v sočasno zaigranem akordu oglasi glasneje kot ostali, profesor pojasnjuje tako, da ga za neopazen trenutek prej udarimo.²⁹

Pričevanja študentov o liku človeka in pedagogu Janku Ravniku

O odnosu do študentov in o metodah dela, ki jih je pri pouku vključeval prof. Janko Ravnik, so pisali njegovi nekdanji študentje. Lahko jih razberemo tudi iz intervjujev z Milivojem Šurbkom, Zdenko Novak in Igorjem Deklevo.

Pavel Šivic, ki je bil med najuspešnejšimi Ravnikovimi študenti, je v spominih ob skladateljevi devetdesetletnici zapisal, da so bile klavirske ure pri prof. Ravniku bolj namenjene doživljanju posamezne skladbe kot pa tehniki, in da obvladovanje notne slike ni bilo tisto bistveno. Pomembna za prof. Ravnika je bila vsebina, ki tiči v skladbi. Veliko se je posvečal tonskemu izrazu ter glasbeni naravi umetnine in kvaliteto muzikalne izvedbe je kot primarno ocenjeval tudi na izpitih. Ni veliko govoril o slogovnih posebnostih baroka, klasike, romantike, impresionizma ali še modernejših tokov, raje je sedel za klavir in skladbo zaigral.³⁰ Izluščil je tisto glasbeno vsebino, ki je ustrezala skladateljevi zamisli, kar je redka lastnost med poustvarjalci ter pedagogi in potrjuje, da je Janko Ravnik šel vsaki stvari, morda bolj intuitivno kot pa razumsko, vedno do dna.³¹

V reviji *Zvuk* lahko preberemo misli Marijana Lipovška:

*Ne moremo pozabiti na Ravnikovo človeško enostavnost, toplo šaljivost, popolno pravičnost, v katerem koli sodelovanju in presojanju, izredno človečnost, čeprav je živel večinoma odmaknjen in zaprt v svoj svet.*³²

Igor Dekleva se spominja, da nobeden od številnih profesorjev, pri katerih je kasneje študiral v tujini, ni bil tak »muzik« kot prav prof. Ravnik. Vedno naj bi z žarom podajal svoje misli in nikdar se ni utrudil. Posebno skrbne obravnave naj bi bila deležna pedalizacija, saj je bilo potrebno vsako tonsko nečistost do stotinke sekunde natanko preprečiti. Rad je posegal po skladbah tedaj sodobnih slovenskih skladateljev, kot so bili Pahor, Šivic, Škerjanc, Ukmar, Švara in drugi, pri čemer naj bi ga pri izbiri skladb vodila

29 Marjana Vajngerl, intervju s prof. Milivojem Šurbkom, Ljubljana, 14. 8. 2017.

30 Pavel Šivic, »Mojstrovih 90 let«, *Glasbena mladina* 11, št. 8 (29. 05. 1981): 9, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-HRTCZD2U>.

31 Pavel Šivic, »Tenkočuten in ustvarjalen mož«, *Glasbena mladina* 13, št. 2 (05. 11. 1982): 14, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-RANTTS9V>.

32 Marjan Lipovšek, »U spomen profesorju Janku Ravniku«, *Zvuk* 4 (1982): 61–66.

predvsem novoromantična usmerjenost in občutljivost za zvok. Med kolegi je bil zelo cenjen kot učitelj, ki je znal v študentu prepoznati njegove sposobnosti, jih razvijati v pravo smer in največjim talentom pomagal pri usmeritvi na podiplomski študij, ki ga Ljubljana do začetka šestdesetih let še ni imela. Ravnik je obdržal moč in je igral klavir do poznih let ter v osemdesetem letu na radiju posnel še vrsto skladb. Za njegovo igro je bila značilna izredna muzikalnost in barvitost. Sicer pa Dekleva označuje Ravnika za največjo avtoriteto na pianističnem področju na Akademiji za glasbo v Ljubljani, vse od njene ustanovitve; podobno kot je veljal prof. Svetislav Stančić v Zagrebu ali prof. Emil Hajek v Beogradu.³³

Milivoj Šurbek poduči, da je za vse pedagoge velikega formata pomembna predvsem interpretacija in za prof. Ravnika je bilo značilno, da naj bi jo neposredno direktno »vsajal« v vsakega študenta posebej. Spominja se, da je stal ob študentu na levi strani, mu sugeriral kot dirigent, ki vodi orkester; le da se je sočasno s študentovim igranjem oglašal z melodičnim prepevanjem. Artikulacijo v smislu enakomernosti in izvedbene jasnosti je reševal, kot večina pedagogov, z nadzorovano vajo v počasnem tempu in pri tem je predpisano dinamiko in agogiko zahteval od začetka študija določene klavirskega dela. Podobno kot Dekleva tudi Šurbek pove, kako tenkočutno je profesor Ravnik izbiral vse vrste pedalizacije, ki jo je uporabljal z namenom obogatitve klavirskega zvoka in za kreiranje zanimivih barvnih palet. Milivoj Šurbek poudarja, da je svojo ljubezen do klavirja s študijem pri prof. Ravniku še poglobil in z njegovo pomočjo bil nagrajenec na tekmovanju mladih slovenskih umetnikov v Beogradu.³⁴

Zdenka Novak pripoveduje, da je bil kot človek tesno povezan z naravo in umetnostjo. Imel naj bi izjemen občutek za barvo, lepoto, ubranost in harmonijo narave naj bi povezoval s harmonijo glasbe. Po fizionomiji in značaju naj bi bil »gorenjska grča«, vendar ne grob, ampak izredno občutljiva duša. Čeprav zvok klavirja v trenutku, ko zazveni, začne pojemati, je nemalokdaj z navdušenjem govoril o tem, kako klavir poje. Kot pedagog je izvajanje skrbno spremljal – bil je pozoren na pianistične prvine kot so artikulacija, fraziranje, ritem, tempo, dinamika, kultura tona, stilske značilnosti, razvoj melodije z vsemi agogičnimi odtenki itd. Imel je velik romantični izbor skladb Brahmsa, Schumanna, Francka in te skladbe naj bi prof. Ravnik močno agogično občutil. Kot pri fotografiranju, naj bi tudi pri

33 Marjana Vajngerl, intervju z Igorjem Deklevo [zvočni posnetek], Hruševo, 20. 9. 2017.

34 Marjana Vajngerl, intervju s prof. Milivojem Šurbkom, Ljubljana, 14. 8. 2017.

pouku klavirja in pri interpretaciji posameznega dela natančno vedel, katere efekte želi ujeti. Velikokrat naj bi svoje glasbene misli izražal s petjem, energija njegovega podoživljanja je študentu nudila predstavo, kaj profesor pravzaprav želi in z obilico interpretativnih, svežih in raznolikih sugestij je kot pedagog zavzeto spremljal interpreta.³⁵

Janko Ravnik kot rektor Akademije za glasbo in inšpektor klavirskega pouka

Janko Ravnik je v petdesetih letih prejšnjega stoletja poleg pedagoškega dela opravljal še funkcijo rektorja Akademije za glasbo in delo inšpektorja klavirskega pouka. V ta namen je hospitiral pri pouku na nižjih in obeh srednjih glasbenih šolah ter pogosto prisostvoval na diplomskih nastopih srednješolcev v Ljubljani in v Mariboru. Redno je opozarjal na problematiko zastarelih učnih načrtov, pomanjkanje učbenikov ter nizek nivo poučevanja in spodbujal dodatna izobraževanja. Poudarjal je individualnost poučevanja instrumenta, pri katerem mora učitelj upoštevati glasbeni talent, inteligenco ter telesno konstitucijo posameznega učenca. Ravnik sicer ni zapustil obširnejših zapisov in razmišljanj o metodiki klavirskega pouka, niti ni pisal učbenikov. Nasprotno pa je svoje študente močno spodbujal k pisanju le-teh. Njegova zapuščina vsebuje šaljiv rokopis iz leta 1951, z naslovom – *Posvetilo našim muzikantom, pedagogom:*

Res plodovit je naš glasbeni kader umetnikov in komponistov. [...] a šolo za klavir, da bi napisali?! Še mar jim ni! [...] Leta planov bližajo se h konci, še zmeraj stari Bayer nas drži pokonci... Zato rešitelja čakamo mi in kličemo: napiši šolo nam!³⁶

Prva je njegova pričakovanja izpolnila njegova nekdanja učenka Silva Hrašovec, ki je za potrebe klavirskega pouka od leta 1947 in v naslednjih dvajsetih letih skupaj z Zorko Bradač, zbrala in uredila 58 zvezkov mladinske klavirske literature.³⁷ Igor Dekleva je leta 1977 izdal prvo slovensko klavirsko začetnico *Dober dan, ciciban*, ki temelji na slovenski ljudski pesmi,

35 Marjana Vajngerl, intervju s prof. Zdenko Novak [zvočni posnetek], Murska Sobota, 16. 8. 2017.

36 Koter, »Ljubljanska pianistična šola“ Janko Ravnik – utemeljitelj slovenske pianistične šole«, 38.

37 Alenka Bagarič, »Bradač, Zorka (1916–2010)«, *Slovenska biografija* (Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013), <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi1020050/#novi-slovenski-biografski-leksikon>.

kar je od nekdanj bila Ravnikova velika želja.³⁸ Skripto *Metodika klavirske igre in klavirskega pouka*, ki jo je leta 1979 napisal Pavel Šivic, je nato dopolnila in posodobila prof. Tanja Zrimšek, ter jo leta 1992 izdala v knjižni obliki.³⁹ Čeprav bi bilo pri Janku Ravniku težko povsem nedvoumno začrtati poglobitve pedagoške koncepte, so torej le-te bolj izrazito prispevali njegovi učenci.

Nadaljevanje slovenske pianistične šole

V smislu klavirske tehnike lahko že v prvi generaciji Ravnikovih najuspešnejših učencev zasledimo številne novosti. Marijan Lipovšek se je pri prof. Vilému Kurzu v Pragi naučil novih tehnik igranja – s sproščeno roko od ramena, ne mehkim, ampak prožnim zapestjem in bolj napetimi prsti.⁴⁰ Izpopolnil je *leggiero* igro za izvajanje zelo hitrih, blestečih nizov tonov ali kot je sam dejal, kako *pihniti preko pasaže*.⁴¹ Ravnik je nasprotno pogosto zagovarjal *legatissimo* igro, pri kateri sosednjo tipko pritisnemo do dna in šele nato prejšnjo spustimo – s tem je želel ustvariti pojoč in prelivajoč zvok. Tak način igranja pa v hitrih pasažah hitrost zavira. Glasba stremi po eni strani k vedno hitrejšim tempom, po drugi strani pa k višji uglasti (415–440 Hz in več). Gre za nekakšno dialektiko, ki jo opažamo tudi v življenju, npr. v športu ali tehniki. Po pripovedovanju študentov naj bi Lipovšek pustil pianistu tudi več svobode v izvajanju, kot njegov nekdanji profesor Ravnik.⁴² Zora Zarnik je svoje znanje pridobila na *École Normale de Musique* v Parizu pri Heleni Castel Galanti in pri Alfredu Cortotu ter v Brnu pri Vilému Kurzu. Učencem je tako lahko posredovala izsledke takrat najmodernejših pianističnih metod. Kot interpretka je igrala tehnično in izvajalsko dovršeno in če je ne bi oviralo šibko zdravje, bi se bržkone razvila v vrhunsko koncertno pianistko.⁴³ Hilda Horak je svoje znanje obogatlila z urami pri Svetislavu Stančiću v Zagrebu, pri Margit Varró v Budim-

38 Marjana Vajngerl, intervju z Igorjem Deklevo [zvočni posnetek], Hruševo, 20. 9. 2017.

39 Tanja Zrimšek, *Metodika klavirskega pouka in klavirske igre I, II* (Radovljica: Didakta, 1992).

40 Koter, »"Ljubljanska pianistična šola" Janko Ravnik – utemeljitelj slovenske pianistične šole«, 33–34.

41 Marjana Vajngerl, intervju z Zorano Cotič [zvočni posnetek], Maribor, 18. 7. 2017.

42 Marjana Vajngerl, intervju z Igorjem Deklevo [zvočni posnetek], Hruševo, 20. 9. 2017.

43 Budkovič, *Razvoj glasbenega šolstva na Slovenskem II*, 212.

pešti in pri Robertu Teichmüllerju v Leipzigu.⁴⁴ V tehničnem pogledu je svoje nazore temeljila na težnostni igri, ki izhaja iz teže roke kot dela organizma, pri čemer se prstna igra pojmuje kot končni vzvod roke in celega telesa.⁴⁵ Vsak gib je do kraja izdelala, celo narisala, tako pri akordih, kantileni in virtuosnih delih skladbe, da je lahko pianist na ta način roko zmehčal.⁴⁶ Ravnik menda gibanju roke ni posvečal večje pozornosti, ker je bil prepričan, da igranje klavirja usmerjajo možgani, ne pa gibi telesa in zunanji efekti.⁴⁷ Princip študija prof. Hilde Horak je prav tako baziral na razumskem vodenju fraze – kje je treba dati določeni skladbi nižišče in vrhunec. To pa je bilo pri Ravniku intuitivno nakazano – s petjem.⁴⁸

Pri učencih Janka Ravnika so se torej v kasnejšem obdobju porajale številne metode poučevanja in sploh različni pogledi na klavirsko tehniko in interpretacijo. Pa vendarle je Janko Ravnik v 46 letih s svojimi metodami poučevanja ter sistematičnim prizadevanjem za vzgojo bodočega pianističnega kadra brez dvoma postavil trdne temelje slovenski pianistični šoli, ki se je z leti seveda še izoblikovala ter izpopolnila in danes žanje svoje uspehe na Akademiji za glasbo, na obeh konservatorijih in po številnih glasbenih šolah. V sebi lastni skromni maniri je ob podelitvi Prešernove nagrade leta 1968 dejal, da je s svojimi skromnimi močmi doprinesel k zgradbi nekaj kamenčkov, ki bodo našim zanamcem priča njegove predanosti naši glasbeni umetnosti.

Bibliografija

- Ajlec, Rafael. »Ravnik Janko«. V *Slovenski biografski leksikon*, 3. knjiga, 9.–11. zvezek Raab–Švikaršič, ur. Alfonz Gspan et al., 43. Ljubljana: SAZU, 1960–1971.
- Bagarič, Alenka. »Bradač, Zorka (1916–2010)«. *Slovenska biografija*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni
- 44 Ibid., 231.
- 45 Jurij Snoj, »Življenje Acija Bertoncija«, v *Acija Bertoncija – apostol slovenske klavirske in komorne glasbe 20. stoletja*, ur. Franc Križnar in Milan Marinič (Domžale, Maribor: Kulturni dom Franca Bernika Domžale, Inštitut glasbenoinformacijskih znanosti pri Centru za interdisciplinarne in multidisciplinarne raziskave in študije Univerze v Mariboru, 2016), 60.
- 46 Marjana Vajngerl, intervju z Elizabeto Berglez [zvočni posnetek], Maribor, 11. 4. 2018.
- 47 Koter, »"Ljubljanska pianistična šola" Janko Ravnik – utemeljitelj slovenske pianistične šole«, 38.
- 48 Marjana Vajngerl, intervju z Igorjem Deklevo [zvočni posnetek], Hruševo, 20. 9. 2017.

- center SAZU, 2013. <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi1020050/#novi-slovenski-biografski-leksikon>.
- Bogunović Hočevar, Katarina. »*Odmevi evropskih tendenc v ustvarjalnosti Janka Ravnika*«. Diss., Univerza v Ljubljani, 2009.
- Budkovič, Cvetko. *Razvoj glasbenega šolstva na Slovenskem II, od nastanka konservatorija do Akademije za glasbo 1919–1946*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 1995.
- Cvetko, Dragotin. *Slovenska glasba v evropskem prostoru*. Ljubljana: Slovenska matica, 1991.
- Jiránek, Josef. *O Smetanových klavírních skladbách a jeho klavírní hře* [O Smetanovih klavirskih skladbah in njegovi klavirski igri]. Praga: Nákladem Společnosti Bedřicha Smetany v Praze, 1932.
- Koter, Darja. »"Ljubljanska pianistična šola". Janko Ravnik – utemeljitelj slovenske pianistične šole«. V *Tematska publikacija Glasbeno-pedagoškega zbornika Akademije za glasbo v Ljubljani*, zvezek 8, ur. Darja Koter, 31–43. Ljubljana: Akademija za glasbo Univerze v Ljubljani, 2007.
- Koter, Darja. *Slovenska glasba 1918–1991*. Ljubljana: Študentska založba, 2013.
- Křivský, Václav. »Josef Jiránek ve světle pražských pramenů« [Josef Jiránek v luči praških arhivskih virov]. Dipl., Univerzita Karlova v Praze, 2011.
- Lipovšek, Marjan. »Kompozicioni stav Janka Ravnika« [Kompozicijski stavek Janka Ravnika]. *Zvuk* 117–118 (1971): 360–370.
- Lipovšek, Marjan. »U spomen profesoru Janku Ravniku«. *Zvuk* 4 (1982): 61–66.
- Ravnik, Janko. *Klavirske skladbe*, Ed. DSS 537. Ljubljana: Društvo slovenskih skladateljev, 1973.
- Snoj, Jurij. »Življenje Acija Bertoncija«. V *Ací Bertoncij – apostol slovenske klavirske in komorne glasbe 20. stoletja*, ur. Franc Križnar in Milan Marinič, 57–71. Domžale, Maribor: Kulturni dom Franca Bernika Domžale, Inštitut glasbenoinformacijskih znanosti pri Centru za interdisciplinarne in multidisciplinarne raziskave in študije Univerze v Mariboru, 2016.
- Šivic, Kaja. »Pavel Šivic – pianist. Moji in njegovi spomini«. »Pavel Šivic – pianist. Moji in njegovi spomini«. V *Tematska publikacija glasbeno-pedagoškega zbornika Akademije za glasbo v Ljubljani*, zvezek 11, ur. Darja Koter, 53–70. Ljubljana: Akademija za glasbo Univerze v Ljubljani, 2009.
- Šivic, Pavel. »Mojstrovih 90 let«. *Glasbena mladina* 11, št. 8 (29. 05. 1981): 9. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-HRTCZD2U>.
- Šivic, Pavel. »Tenkočuten in ustvarjalen mož«. *Glasbena mladina* 13, št. 2 (05. 11. 1982): 14. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-RANTTS9V>.
- Ukmar, Kristijan. »Recital Zaključni koncert sezone«. *Delo* 5, št. 175 (28. 06. 1964): 6. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-4BLTL6FH>.

- Vajngerl, Marjana. Intervju z Zorano Cotič [zvočni posnetek]. Maribor, 18. 7. 2017.
- Vajngerl, Marjana. Intervju s prof. Milivojem Šurbkom. Maribor, 14. 8. 2017.
- Vajngerl, Marjana. Intervju s prof. Zdenko Novak [zvočni posnetek]. Murska Sobota, 16. 8. 2017.
- Vajngerl, Marjana. Intervju z Igorjem Deklevo [zvočni posnetek]. Hruševo, 20. 9. 2017.
- Vajngerl, Marjana. Intervju z Elizabeto Berglez [zvočni posnetek]. Maribor, 11. 4. 2018.
- Vajngerl, Marjana. »Pomen Janka Ravnika v slovenski klavirski *pedagogiki*«. MA, Univerza v Mariboru, 2018.
- Weiss, Jernej. Češki glasbeniki v 19. in na začetku 20. stoletja na Slovenskem. Maribor: Litera, Univerza v Mariboru, 2012.
- Zlatorogova pesem: portret Janka Ravnika*. Režiral Klemen Dvornik. 2009; Ljubljana: RTV Slovenija, Založba kaset in plošč, 2009. DVD.
- Zrimšek, Tanja. *Metodika klavirskega pouka in klavirske igre I, II*. Radovljica: Didakta, 1992.